

AMADEUSZ URBANIK

Wyższa Szkoła Humanistyczna
Towarzystwa Wiedzy Powszechniej w Szczecinie
ORCID: 0000-0003-3653-6731
amadeusz-urbanik@wp.pl

PODMIOTY POLITYKI ETNICZNEJ PAŃSTWA POLSKIEGO W LATACH 1989–2015

The Entities of the Ethnic Policy of Poland from 1989 to 2015

This article is part of studies on the issues of Polish ethnic policy. Its main aim is to present the entities of Polish ethnic policy from 1989 to 2015. The article consists of four parts, each dedicated to one kind of entity – representing the executive power, the legislative power and local governments, as well as advisory and consultative bodies.

Keywords: Polish ethnic policy, national and ethnic minorities, entities of ethnic policy in Poland.

WPROWADZENIE

Odpowiedzialność za politykę etniczną III Rzeczypospolitej Polskiej na przestrzeni lat, od przemian zapoczątkowanych w 1989 roku do wejścia w życie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym w 2005 roku, była wielokrotnie przesuwana pomiędzy różnymi jej podmiotami. Wejście w życie wspomnianych przepisów jedynie częściowo uporządkowało te kwestie, a zmiany nadal miały miejsce, powodowane choćby reorganizacją poszczególnych ministerstw. Celem niniejszego artykułu jest ustalenie i określenie kompetencji wyżej wspomnianych podmiotów, rozumianych jako organy władzy publicznej kreujące i realizujące politykę państwa wobec mniejszości narodowych i etnicznych, z uwzględnieniem ich podziału na podmioty władzy wykonawczej, ustawodawczej i samorządowej

oraz nie mieszczące się w żadnej z tych trzech kategorii, ciała doradczo-konsultacyjne i koordynacyjne.

Zakres chronologiczny analizy obejmuje lata 1989–2015. Głównymi cezurami czasowymi są rok 1989, jako moment odzyskania przez Polskę pełnej suwerenności państwowej, a co za tym idzie możliwości kształtowania całkowicie niezależnej polityki etnicznej, oraz rok 2015 będący ostatnim w VII kadencji polskiego parlamentu i dziesiątym obowiązywania ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Pozwala to na pełne przedstawienie i przeanalizowanie funkcjonowania poszczególnych organów władzy wykonawczej i ustawodawczej III RP odpowiedzialnych za politykę etniczną państwa polskiego.

PODMIOTY WŁADZY WYKONAWCZEJ

Najważniejszym wydarzeniem w sferze polityki etnicznej w pierwszych latach nowo kształtującej się polskiej demokracji było przeniesienie w 1989 roku odpowiedzialności za działania w tym obszarze z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do Ministerstwa Kultury i Sztuki. Zmiana ta miała przede wszystkim wymiar symboliczny. Od tej pory sprawami mniejszości przestało się zajmować kojarzone z kontrolą i nadzorem MSW, a zaczęło MKiS, które miało pełnić rolę mecenasa wspierającego ich inicjatywy kulturalne i społeczne¹. W ramach tegoż, w jego strukturach w kolejnych latach działały odpowiedzialne za sprawy etniczne Zespół do Spraw Mniejszości Narodowych (1990–1992), Biuro do Spraw Mniejszości Narodowych (1992–1995), Biuro do Spraw Kultury Mniejszości Narodowych (1995–1998) i Departament Kultury Mniejszości Narodowych (1998–2005).

Pierwszym z organów Ministerstwa Kultury i Sztuki odpowiedzialnych za realizację założeń polityki etnicznej był powołany do życia we wrześniu 1990 roku pięcioosobowy Zespół do Spraw Mniejszości Narodowych, który w kwietniu 1992 roku został przekształcony w Biuro do Spraw Mniejszości Narodowych. Okres jego funkcjonowania do połowy lat 90. uznawany jest za czas, kiedy jego pozycja była o wiele wyższa, niż zakładał jego formalny status. Wynikało to z braku innych instytucji centralnych podejmujących problemy mniejszości, ta sytuacja niejako wymuszała na pracownikach Biura wzmożoną aktywność w sferze wykraczającej poza ich podstawowe zadania wspie-

¹ M. Giedroń, B. Berdychowska, *Wobec mniejszości*, „Społeczeństwo Otwarte” 1995, nr 4, s. 3.

rania działań zmierzających do potrzymania i rozwoju kultury tychże społeczności. Jak pokazały późniejsze badania, przełożyło się to na bardzo wysoką ocenę pracy urzędu przez przedstawicieli mniejszości². W roku 1995 Rozporządzeniem Rady Ministrów zmieniono jego nazwę na Biuro do Spraw Kultury Mniejszości Narodowych³, by w roku 1998 na mocy nowego regulaminu Ministerstwa Kultury i Sztuki przemianować je na Departament Kultury Mniejszości Narodowych⁴. Do momentu przekazania swoich kompetencji w związku z wejściem w życie ustawy o mniejszościach realizował on zadania ministra w zakresie:

- udzielania pomocy organizacjom społecznym w kultywowaniu tradycji i kultury mniejszości narodowych;
- realizacji mecenatu państwowego w zakresie działalności departamentu poprzez udzielanie w imieniu ministra dotacji celowych na realizację zadań zleconych w trybie określonym odrębnie przez ministra oraz w trybie zamówień publicznych;
- wspierania realizacji imprez kulturalnych organizowanych przez związki i stowarzyszenia mniejszościowe;
- wspierania niskonakładowych publikacji i prasy mniejszości⁵.

Ponadto zajmował się on:

- gromadzeniem oraz analizą materiałów dotyczących standardów międzynarodowych w sferze ochrony dziedzictwa kulturalnego mniejszości;
- współdziałaniem ze związkami i stowarzyszeniami mniejszościowymi w sprawach edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży;
- opiniowaniem projektów aktów prawnych, konwencji, traktatów i standardów międzynarodowych dotyczących problemów kultury mniejszości;
- wspieraniem przedsięwzięć na rzecz tolerancji oraz działań popularyzujących w społeczeństwie polskim problematykę kultury mniejszości;
- realizacją zadań wynikających ze współpracy z Zespołem do Spraw Mniejszości Narodowych, będącego ówczesnym organem opiniodawczo-doradczym Prezesa Rady Ministrów⁶.

² S. Łodziński, *Równość i różnica. Mniejszości narodowe w porządku demokratycznym w Polsce po 1989 roku*, Warszawa 2005, s. 214.

³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 1995 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadania statusu Ministerstwa Kultury i Sztuki, Dz.U. z 1995 r. nr 48, poz. 250.

⁴ S.Pawlak, *Ochrona mniejszości narodowych w Europie*, Warszawa 2001, s. 137.

⁵ *I Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych*, Warszawa 2002, s. 83–84.

⁶ *Ibidem*.

Wraz z wejściem w życie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym z 2005 roku kompetencje te przeszły na działający w tym czasie w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji Zespół do Spraw Kultury Mniejszości Narodowych i Etnicznych, który współtworzyli byli pracownicy departamentu przeniesieni do nowego ministerstwa na podstawie art. 41 rzeczonej ustawy⁷.

Przeniesienie głównej odpowiedzialności za realizowanie polityki etnicznej państwa zaczęło się jednak już na długo przed wejście w życie nowych przepisów. Związane było one z reformą centrum administracyjnego rządu, w wyniku której sprawy mniejszości narodowych od początku 1997 roku wróciły do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji⁸, gdzie pozostały do czasu powołania Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji w roku 2011. W tym okresie głównym organem MSWiA odpowiedzialnym za problemy mniejszości był powstały w 2000 roku Wydział Mniejszości Narodowych, przemianowany z czasem na Wydział Mniejszości Narodowych i Etnicznych, działający kolejno w strukturach Departamentu Obywatelstwa, Departamentu Administracji Publicznej oraz Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych⁹. Do zakresu jego działań należało prowadzenie spraw mniejszości narodowych i etnicznych, a w szczególności:

- opracowywanie – w porozumieniu z przedstawicielami innych ministrów – propozycji do założeń polityki państwa wobec mniejszości narodowych;
- obsługa Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych;
- współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej na rzecz uwzględnienia lokalnych potrzeb mniejszości narodowych;
- udzielanie pomocy organizacjom mniejszości narodowych w realizacji ich celów statutowych;
- podejmowanie działań mających na celu respektowanie praw mniejszości narodowych, rozwiązywanie problemów mniejszości oraz przeciwdziałanie naruszaniu praw mniejszości;
- opracowywanie i koordynacja programów na rzecz mniejszości narodowych;

⁷ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, art. 41, Dz.U. z 2005 r. nr 17, poz. 141, z późn. zm.

⁸ S. Łodziński, *Równość i różnica...*, s. 213.

⁹ M. Giedrojć, *Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu jako podmiot polityki etnicznej (1989–2011)*, Szczecin 2014, s. 105.

• przygotowywanie materiałów dotyczących respektowania praw mniejszości narodowych, w aspekcie prawa wewnętrznego i zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej¹⁰.

W ramach Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji działały również, powstały w 2011 roku Wydział do Spraw Mniejszości Romskiej oraz wspomniany już Zespół do Spraw Kultury Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Wraz z powołaniem do życia Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji w listopadzie 2011 roku całość wyżej opisanego aparatu administracyjnego wraz z jego zadaniami i kompetencjami przeniesiona została w struktury tegoż¹¹, gdzie pozostawała do końca zakresu chronologicznego analizy zawartej w tej pracy.

Po zmianach do zakresu działania Wydziału Mniejszości Narodowych i Etnicznych należało prowadzenie spraw w zakresie stosunku Państwa do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym z wyłączeniem spraw z zakresu stosunku Państwa do romskiej mniejszości etnicznej, a w szczególności:

1) opracowywanie – w porozumieniu z przedstawicielami innych ministrów – propozycji do założeń polityki Państwa wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;

2) opracowywania i koordynacji programów na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;

3) monitorowanie programów, o których mowa w pkt. 2, oraz sporządzanie analiz i opinii dotyczących ich realizacji;

4) opracowywanie propozycji rozwiązań dotyczących problemów zgłaszanych przez organizacje mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujące się językiem regionalnym;

5) opracowywanie i opiniowanie projektów regulacji prawnych dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;

6) opracowywanie materiałów do projektów informacji dotyczących podziału i przekazywania dotacji na zadania mające na celu zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego;

¹⁰ *I Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji...*, s. 83.

¹¹ *Zob. Zarządzenie nr 97 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2011 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Administracji i Cyfryzacji*, M.P. z 2011 r. nr 107, poz. 1089.

7) prowadzenie baz danych dotyczących dotacji, o których mowa w pkt. 6;

8) udział w pracach komisji, której zadaniem jest ocena i wybór wniosków o udzielenie dotacji na realizację zadań mających na celu zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego;

9) podejmowanie działań na rzecz respektowania praw osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz osób posługujących się językiem regionalnym;

10) obsługa merytoryczna i organizacyjno-techniczna Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, w tym przygotowanie materiałów na posiedzenia Komisji oraz protokołów z tych posiedzeń, z wyłączeniem obsługi merytorycznej i organizacyjno-technicznej Zespołu do Spraw Romskich działającego w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych;

11) prowadzenie Urzędowego Rejestru Gmin, w których używany jest język pomocniczy;

12) prowadzenie Rejestru Gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości;

13) współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej na rzecz uwzględnienia lokalnych potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym;

14) utrzymywanie bieżących kontaktów z organizacjami społecznymi mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym;

15) przygotowywanie informacji problemowych i materiałów dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;

16) opracowywanie materiałów związanych ze współpracą z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w ramach Komisji Europejskiej, Rady Europy oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;

17) opracowywanie materiałów do projektów ustawy budżetowej w zakresie spraw mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego¹².

Na mocy Zarządzenia nr 17 Dyrektora Generalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 maja 2011 roku

¹² *III Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych*, Warszawa 2012, s. 133–134.

w strukturach Departamentu Wyznań oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych utworzono Wydział do Spraw Mniejszości Romskiej¹³. Jeszcze tego samego roku wszedł on wraz z pozostałymi komórkami Departamentu w struktury Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji. Do zakresu jego działania należało prowadzenie spraw w zakresie stosunku Państwa do mniejszości romskiej, a w szczególności:

1) opracowywanie – w porozumieniu z przedstawicielami innych ministrów propozycji do założeń polityki Państwa wobec mniejszości romskiej;

2) opracowywanie i koordynacja programów na rzecz mniejszości romskiej, w tym Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce;

3) monitorowanie programów, o których mowa w pkt. 2, oraz sporządzanie analiz i opinii dotyczących ich realizacji;

4) opracowywanie propozycji rozwiązań dotyczących problemów zgłaszanych przez organizacje mniejszości romskiej;

5) opracowywanie i opiniowanie projektów regulacji prawnych dotyczących mniejszości romskiej;

6) opracowywanie – w zakresie mniejszości romskiej – materiałów do projektów informacji dotyczących podziału i przekazywania dotacji na zadania mające na celu zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego oraz integrację obywatelską mniejszości romskiej;

7) udział w pracach komisji, której zadaniem jest ocena i wybór wniosków o udzielenie dotacji na realizację zadań mających na celu obronę, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego;

8) podejmowanie działań na rzecz respektowania praw osób należących do mniejszości romskiej;

9) obsługa merytoryczna i organizacyjno-techniczna Zespołu do Spraw Romskich działającego w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, w tym przygotowanie materiałów na posiedzenia Zespołu oraz protokołów z tych posiedzeń;

10) współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej na rzecz uwzględniania lokalnych potrzeb mniejszości romskiej;

11) utrzymywanie bieżących kontaktów z organizacjami społecznymi mniejszości romskiej;

¹³ T. Browarek, *Podmioty współczesnej polityki etnicznej państwa polskiego*, w: *Polityka etniczna. Teorie, koncepcje, wyzwania*, red. H. Chałupczak, R. Zenderowski, E. Pogorzała, T. Browarek, Lublin 2015, s. 411.

12) przygotowywanie informacji problemowych i materiałów dotyczących mniejszości romskiej;

13) opracowywanie materiałów związanych ze współpracą z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz mniejszości romskiej w ramach Komisji Europejskiej, Rady Europy oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;

14) opracowywanie materiałów do projektu ustawy budżetowej w zakresie spraw mniejszości romskiej¹⁴.

Trzecią komórką Departamentu Wyznań oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji odpowiedzialną za sprawy mniejszości był Zespół Kultury Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Powstały z przekształcenia w 2005 roku Departamentu Kultury Mniejszości Narodowych Ministerstwa Kultury i Sztuki, początkowo działał w ramach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, aby w roku 2011 z całym Departamentem znaleźć się w strukturach MAiC. Do zakresu jego działania należało prowadzenie spraw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym – w zakresie dotyczącym wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego, a w szczególności:

1) gromadzenie i ocenianie pod względem formalnym wniosków o dofinansowanie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowania i rozwoju języka regionalnego;

2) opracowywanie, na podstawie protokołów z posiedzeń komisji oceniającej wnioski, o których mowa w pkt. 1, propozycji podziału dotacji przeznaczonych na wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowania i rozwoju języka regionalnego;

3) przygotowywanie projektów umów w sprawach dotacji, w których mowa w pkt. 2;

4) gromadzenie, weryfikowanie pod względem formalnym sprawozdań składanych przez podmioty, które uzyskały dotacje oraz ocenianie na podstawie tych sprawozdań realizacji zadań wynikających z umowy o dotację;

5) opracowywanie analiz i materiałów do ogłaszanej przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości naro-

¹⁴ *III Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji...*, s. 134–136.

dowych i etnicznych informacji o szczegółowych zasadach postępowania w sprawach dotyczących dotacji, o których mowa w pkt. 2;

6) przygotowywanie projektów odpowiedzi na pytania w zakresie dotyczącym dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych;

7) koordynowanie przygotowywania materiałów do projektu ustawy budżetowej w zakresie właściwości Departamentu;

8) monitorowanie wykonania budżetu Państwa w części 43 budżetu – Wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne;

9) współpraca z komórką organizacyjną Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji właściwą w sprawach finansów w zakresie obsługi finansowo-księgowej części 43 budżetu Państwa – Wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne¹⁵.

Poza wyżej wymienionymi ministerstwami ważną rolę w zakresie ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych, a co się z tym wiąże również polityki etnicznej, odgrywa Ministerstwo Edukacji Narodowej. Wynika to wprost z art. 13 ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty, który mówi, że „szkoła publiczna umożliwia podtrzymanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności naukę języka oraz własnej historii i kultury”, a odpowiedzialność za realizację tych zadań spoczywa na Ministrze Edukacji Narodowej¹⁶. Znajduje to potwierdzenie w ustawie o mniejszościach, która w art. 17 w zakresie zasad i trybu realizacji „prawa osób należących do mniejszości do nauki języka mniejszości lub w języku mniejszości, a także prawa tych osób do nauki historii i kultury mniejszości” odsyła do przytaczanej ustawy o systemie oświaty¹⁷. W związku z brakiem w MEN wyspecjalizowanej komórki do spraw mniejszości zagadnieniami tymi zajmuje się Departament Kształcenia Ogólnego i Wychowania oraz w zależności od potrzeb inne departamenty.

Na poziomie rządowej administracji terenowej za kwestie związane z mniejszościami odpowiadają wojewodowie, choć w sposób jednoznaczny określiła to dopiero ustawa z 2005 roku. Zgodnie z art. 22 tejże, do zadań wojewody należy:

1) koordynowanie na obszarze województwa działań organów administracji rządowej, realizujących zadania na rzecz mniejszości;

¹⁵ *Ibidem*, s. 136–137.

¹⁶ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, art. 13 ust. 1, Dz.U. z 1991 r. nr 95, poz. 425, z późn. zm.

¹⁷ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, art. 17, Dz.U. z 2005 r. nr 17, poz. 141, z późn. zm.

2) podejmowanie działań na rzecz respektowania praw mniejszości i przeciwdziałania naruszaniu tych praw i dyskryminacji osób należących do mniejszości;

3) podejmowanie działań na rzecz rozwiązywania problemów mniejszości;

4) podejmowanie działań na rzecz respektowania praw osób posługujących się językiem regionalnym.

W celu realizacji tych zadań wojewoda współdziała z organami samorządu terytorialnego i organizacjami społecznymi, w szczególności z organizacjami mniejszości, oraz opiniuje programy na rzecz mniejszości, a także zachowania i rozwoju języka regionalnego, realizowane na terenie danego województwa¹⁸.

Ponadto, wojewoda w przypadku uzasadnionym szczególnymi potrzebami może ustanowić swojego pełnomocnika do spraw mniejszości narodowych i etnicznych w trybie art. 35 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o administracji rządowej w województwie¹⁹. W praktyce pełnomocnicy wojewody ds. mniejszości narodowych i etnicznych powoływani są, jeśli nie we wszystkich, to w zdecydowanej większości urzędów wojewódzkich²⁰. Do ich najważniejszych zadań należy:

1) monitorowanie stosunków etnicznych w województwie;

2) prowadzenie mediacji w sytuacjach konfliktowych;

3) bieżąca współpraca z mniejszościami narodowymi i etnicznymi oraz urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych;

4) prowadzenie działań służących respektowaniu praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz przeciwdziałaniu ich naruszaniu;

5) pomoc w rozwiązywaniu problemów mniejszości narodowych i etnicznych oraz zapobieganie ewentualnym konfliktom;

6) współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami, realizującymi zadania na rzecz mniejszości;

7) wdrażanie programów dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych;

8) obsługa „Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce”;

¹⁸ *Ibidem*, art.22.

¹⁹ Zob. *Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie*, Dz.U. z 2001 r. nr 80, poz. 872, z późn. zm.

²⁰ Por. *Osoby odpowiedzialne za sprawy mniejszości narodowych i etnicznych w województwach*, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/mne/mniejszosci/podmioty-odpowiedzialn/pelnomocnicy-wojewodow/6488,Osoby-odpowiedzialne-za-sprawy-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych-w-wojewodztwa.html> [dostęp: 20 marca 2020].

9) kreowanie pozytywnego wizerunku mniejszości narodowych i etnicznych w mediach;

10) przygotowywanie informacji na temat sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych dla administracji rządowej²¹.

Szczególnego rodzaju organami administracji rządowej odpowiedzialnymi między innymi za przeciwdziałanie dyskryminacji na tle rasowym były w badanym okresie urzędy Pełnomocników Rządu – do spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn oraz do spraw Równego Traktowania. Protoplastą pierwszego z nich był powstały w 2001 roku urząd Pełnomocnika Rządu do spraw Rodziny oraz Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn²². W roku następnym zastąpiony został on Pełnomocnikiem Rządu do spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, do obowiązków którego, obok realizowania polityki rządu w zakresie równego statusu kobiet i mężczyzn, należała również aktywność na polu przeciwdziałania dyskryminacji z powodu rasy, pochodzenia etnicznego czy religii²³. Urząd ten został zniesiony w roku 2005²⁴. Trzy lata później w jego miejsce powołano Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania²⁵. Jego głównym zadaniem było wykonywanie polityki rządu w zakresie zasady równego traktowania, w tym przeciwdziałania dyskryminacji, w szczególności ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, wiek, niepełnosprawność oraz orientację seksualną. Realizował to poprzez:

1) opracowywanie i opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie zasady równego traktowania;

2) przeprowadzanie analiz i ocen rozwiązań prawnych pod kątem respektowania zasady równego traktowania, a także występowanie do właściwych organów z wnioskami o wydanie lub zmianę aktów prawnych w zakresie spraw należących do Pełnomocnika;

3) podejmowanie działań zmierzających do eliminacji lub ograniczenia skutków powstałych w wyniku naruszenia zasady równego traktowania;

²¹ *Kodeks dobrych praktyk pełnomocnika wojewody do spraw mniejszości narodowych i etnicznych*, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/download/86/13471/Kodeksdobrychpraktyk.pdf> [dostęp: 20 marca 2020].

²² *Zob. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 października 2001 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Rządu do spraw Rodziny oraz Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn*, Dz.U. z 2001 r. nr 122, poz. 1331.

²³ *Por. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn*, Dz.U. z 2002 r. nr 96, poz. 849.

²⁴ *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 listopada 2005 r. w sprawie zniesienia Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn*, Dz.U. z 2005 r. nr 222, poz. 1913.

²⁵ *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 2008 r. w sprawie Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania*, Dz.U. z 2008 r. nr 75, poz. 450.

4) dokonywanie analiz i ocen sytuacji prawnej i społecznej w zakresie równego traktowania oraz inicjowanie, realizowanie koordynowanie lub monitorowanie działań zmierzających do zapewnienia równego traktowania, a także do ochrony przed dyskryminacją;

5) monitorowanie sytuacji w zakresie przestrzegania zasady równego traktowania;

6) promowanie, upowszechnianie i propagowanie problematyki równego traktowania;

7) współpracę z krajowymi organizacjami społecznymi, w tym związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców;

8) współpracę w sprawach związanych z równym traktowaniem oraz przeciwdziałaniem dyskryminacji z innymi państwami, organizacjami oraz instytucjami międzynarodowymi i zagranicznymi;

9) współpracę w przygotowaniu sprawozdań i raportów z realizacji wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących zasady równego traktowania oraz przeciwdziałania dyskryminacji;

10) przedstawianie opinii w sprawie możliwości przystąpienia przez Rzeczpospolitą Polską do umów międzynarodowych dotyczących zasady równego traktowania oraz przeciwdziałania dyskryminacji²⁶.

Ponadto, Pełnomocnik opracowywał i przedkładał Radzie Ministrów Krajowy program działania na rzecz równego traktowania, określający cele i priorytety działań w tym zakresie²⁷ oraz każdego roku, sprawozdanie za poprzedni rok kalendarzowy zawierające:

1) informację o prowadzonej działalności w zakresie równego traktowania oraz jej wynikach;

2) wnioski oraz rekomendacje dotyczące działań, które należy podjąć w celu zapewnienia przestrzegania zasady równego traktowania;

3) raport z realizacji Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania²⁸.

Ustawa o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, z której pochodzą wyżej cytowane fragmenty, wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania powierza się także Rzecznikowi Praw Obywatelskich. Co prawda, nie należy on do organów administracji rządowej, ale jako organ administracji państwowej, którego kompetencje dotyczą ochrony praw człowieka, odgrywa istotną rolę w polityce etnicznej Rzeczypospolitej oraz systemie ochrony praw mniejszości ją zamieszkujących.

²⁶ Por. *Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania*, art. 21, Dz.U. z 2010 r. nr 254, poz. 1700.

²⁷ *Ibidem*, art. 22.

²⁸ *Ibidem*, art. 23.

Urząd ten został powołany do życia ustawą z dnia 15 lipca 1987 roku o Rzeczniku Praw Obywatelskich²⁹. Akt ten, pomimo wielu zmian, stanowi nadal jedną z dwóch, obok Konstytucji, podstaw prawnych jego funkcjonowania. Zgodnie z tymże Rzecznik, pełniący funkcje ombudsmana, stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innych aktach normatywnych, w tym również na straży realizacji zasady równego traktowania. W sprawach o ochronę wolności i praw człowieka i obywatela bada, czy wskutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji, zobowiązanych do przestrzegania i realizacji tychże, nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasady współżycia i sprawiedliwości społecznej³⁰. Do zakresu jego działania, dotyczącego realizacji zasady równego traktowania, należy natomiast:

- 1) analizowanie, monitorowanie i wspieranie równego traktowania wszystkich osób,
- 2) prowadzenie niezależnych badań dotyczących dyskryminacji,
- 3) opracowywanie i wydawanie niezależnych sprawozdań i wydawanie zaleceń odnoszących się do problemów związanych z dyskryminacją³¹.

Rzecznik wykonuje swoje zadania przy pomocy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Na przestrzeni wielu lat funkcjonowania tego urzędu jego organizacja ulegała stosunkowo częstym zmianom. Pociągały one za sobą również zmiany w odpowiedzialności poszczególnych komórek za sprawy mniejszości. W latach 1998–2000 w jego strukturach istniało wyodrębnione stanowisko do spraw mniejszości narodowych oraz cudzoziemców. Z początkiem 2001 roku kompetencje jemu przypisywane przejął powstały w styczniu tegoż roku Samodzielny Wydział Ochrony Praw Cudzoziemców i Mniejszości Narodowych. Do jego właściwości należały między innymi zagadnienia związane z ochroną praw obywateli polskich należących do mniejszości narodowych i etnicznych, a w szczególności związane z realizacją zasady równego traktowania i niedyskryminacji oraz z prawem mniejszości narodowych i etnicznych do zachowania i rozwoju własnego języka, obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury³². Oprócz analizy stanu przestrzegania praw mniejszości, opracowywania wystąpień

²⁹ Zob. *Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich*, Dz.U. z 1987 r. nr 21, poz. 123.

³⁰ *Ibidem*, art. 1.

³¹ *Ibidem*, art. 17.

³² *I Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji...*, s. 80.

oraz załatwiania spraw indywidualnych, do jego podstawowych zadań należało:

- utrzymywanie kontaktów z Komisją Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu oraz z organami administracji publicznej, zajmujących się problematyką praw mniejszości narodowych i etnicznych;
- utrzymywanie kontaktów z organizacjami społecznymi i kulturalnymi mniejszości narodowych i etnicznych, a także z organizacjami pozarządowymi, w zakresie problematyki przeciwdziałania rasizmowi, dyskryminacji i ksenofobii;
- uczestnictwo w konferencjach, sympozjach i naradach organizowanych przez agendy rządowe, organizacje pozarządowe oraz ośrodki naukowe, dotyczące praw mniejszości narodowych i etnicznych, rasizmu, dyskryminacji i ksenofobii;
- podejmowanie badań terenowych dotyczących sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych oraz badań dotyczących przestrzegania praw mniejszości przez organy administracji publicznej;
- gromadzenie materiałów informacyjnych i publicystycznych, opracowań naukowych służących analizie i ocenie stanu przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych³³.

W następnych latach kompetencje te należały do właściwości różnych zespołów merytorycznych działających w ramach Biura, między innymi Zespołu Administracji Publicznej, Zdrowia i Ochrony Praw Cudzoziemców³⁴. Od roku 2011 do końca zakresu chronologicznego niniejszej analizy za sprawy mniejszości odpowiedzialny był Zespół Prawa Administracyjnego i Gospodarczego. Działając z upoważnienia Rzecznika, rozpatrywał on skargi kierowane do niego w sprawach dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych, prowadził analizę stanu przestrzegania ich praw oraz podejmował badania terenowe poświęcone sytuacji tychże społeczności i poszanowania należnych im praw przez organy administracji publicznej³⁵.

Innym podmiotem administracji państwowej zajmującym się problematyką mniejszości, który często swoimi działaniami wzbudzał kontrowersje wśród przedstawicieli tychże, była Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Powstała ona w 1988 roku w miejsce istniejącej od 1947 roku Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeń-

³³ *Ibidem*, s. 81.

³⁴ *II Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych*, Warszawa 2007, s. 97.

³⁵ *Por. III Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji...*, s. 142.

stwa³⁶. Jej głównym zadaniem od początku funkcjonowania było inicjowanie i koordynowanie działalności związanej z upamiętnieniem historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa Narodu Polskiego zarówno w kraju, jak i za granicą, a także bliskich mu miejsc walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Polski³⁷. W zakresie problematyki mniejszości do zadań Rady należało:

- opiniowanie i zatwierdzanie spraw związanych z pochówkami ofiar wojen i represji, cmentarzami wojennymi i wszelkimi upamiętnieniami symbolicznymi mniejszości narodowych i etnicznych;
- opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących problemów ochrony grobów i cmentarzy ofiar wojen i represji oraz wszelkich upamiętnień mniejszości narodowych i etnicznych;
- współdziałanie z organizacjami i środowiskami mniejszości narodowych i etnicznych na terenie Polski oraz z przedstawicielami rządów poszczególnych krajów pochodzenia³⁸.

Zadania te Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa realizowała do końca zakresu chronologicznego analizy.

Ostatnią instytucją, o której nie sposób nie wspomnieć, choćby ze względu na tak często cytowane w niniejszej rozprawie efekty jej pracy, jest Główny Urząd Statystyczny. GUS, będący urzędem administracji rządowej obsługującym jego główny organ właściwy w sprawach statystyki – Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, jest odpowiedzialny za gromadzenie i opracowywanie informacji statystycznych dotyczących spraw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce oraz badanie ich sytuacji społeczno-ekonomicznej. W związku z wykorzystywaniem tych danych przez instytucje odpowiedzialne za politykę etniczną państwa do celów jej służącym należy uznać Główny Urząd Statystyczny za ważny dla kształtu i funkcjonowania tejże.

PODMIOTY WŁADZY USTAWODAWCZEJ

Najważniejszym, a w gruncie rzeczy i jedynym, podmiotem polityki etnicznej państwa polskiego, będącym organem władzy ustawodawczej, była i jest Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu

³⁶ Zob. *Ustawa z dnia 2 lipca 1947 r. o utworzeniu Rady Ochrony Pomników Męczeństwa*, Dz.U. z 1947 r. nr 52, poz. 264; *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1949 r. o zmianie ustawy o utworzeniu Rady Ochrony Pomników Męczeństwa*, Dz.U. z 1949 r. nr 25, poz. 183.

³⁷ Por. *Ustawa z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa*, art. 1, Dz.U. z 1988 r. nr 2, poz. 2, z późn. zm.

³⁸ *III Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji...*, s. 146.

Rzeczypospolitej Polskiej. Już sam fakt jej powołania był momentem przełomowym w powojennej historii Polski i stanowił instytucjonalny wyraz zmiany polityki państwa wobec mniejszości narodowych³⁹. Bardzo ważną rolę dla całości systemu odegrała ona zwłaszcza w latach 90. XX wieku, kiedy to spadła na nią główna odpowiedzialność za przygotowanie zmian prawnych w zakresie polityki etnicznej nowo kształtującego się państwa. Obecnie stanowi jedno z głównych forów gwarantujących możliwość wyrażania opinii i wywierania wpływu na politykę mniejszościową III RP przez przedstawicieli tychże społeczności.

Istnienie Komisji, jak każdej innej komisji parlamentu, wynika z przepisów prawa, spośród których w przypadku tejże na pierwszy plan wysuwają się *Konstytucja RP* z 1997 roku oraz *Regulamin Sejmu*. Ta pierwsza podkreśla jej pozycję ustrojową jako organu parlamentarnego⁴⁰. Drugi natomiast określa rolę. Zgodnie z jego zapisami komisje sejmowe, w tym i KMNE, są organami powołanymi do rozpatrywania i przygotowywania spraw stanowiących przedmiot prac Sejmu, wyrażania opinii w sprawach przekazanych pod ich obrady prezeń, jak również przez Marszałka lub Prezydium tegoż. Ponadto, pełnią one funkcję organów kontroli sejmowej w zakresie określonym *Konstytucją* i ustawami⁴¹. Następny artykuł tego *Regulaminu* jest w swojej istocie wykazem komisji stałych izby niższej parlamentu, wśród których wymieniona zostaje rzeczona Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych⁴². Jej obszar działania określa Załącznik do uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku, w którym to czytamy, że „[...] do zakresu działania Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych należą sprawy związane z utrzymaniem dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych, etnicznych i językowych oraz ochrony ich praw, a także realizacją zasady równego traktowania osób bez względu na ich pochodzenie etniczne i rasowe oraz narodowość”⁴³. W ten sposób w żadnej kwestii podejmowanej przez Sejm, a dotyczącej choć w niewielkim stopniu problematyki mniejszości narodowych, etnicznych lub językowych, niniejsza Komisja nie może zostać pominięta w tych pracach.

³⁹ M. Giedroń, *Komisja Mniejszości Narodowych...*, s. 181.

⁴⁰ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, art. 110 ust. 3, Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483.

⁴¹ *Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, art. 17, M.P. z 1992 r. nr 26, poz. 185, z późn. zm.

⁴² *Ibidem*, art. 18.

⁴³ *Załącznik do uchwały Sejmu RP z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, M.P. z 1992 r. nr 26, poz. 185, z późn. zm.

Tryb i formy pracy Komisji określa przytaczany już *Regulamin*. Zgodnie z tymże pracami komisji kieruje prezydium, które między innymi opracowuje projekty planów jej pracy, ustala terminy i porządek dzienny posiedzeń, czuwa nad ich przygotowaniem oraz zapewnieniem członkom komisji otrzymywania w odpowiednim czasie należycie przygotowanych materiałów⁴⁴. W trakcie swoich posiedzeń komisja rozpatruje i opiniuje projekty ustaw i uchwał oraz ich założenia, przekazane im uchwały Senatu o wniesieniu poprawek do tekstu ustawy uchylonej przez Sejm lub jej odrzuceniu oraz wnioski Prezydenta o ponowne rozpatrzenie ustawy przez Sejm, sprawozdania i informacje ministrów oraz kierowników naczelnych organów administracji państwowej, a także kierowników innych urzędów i instytucji państwowych oraz sprawy związane z wprowadzeniem w życie i wykonaniem ustaw i uchwał Sejmu, a także z realizacją uchwalonych przez siebie dezyderatów. Ponadto, analizuje działalność poszczególnych działów administracji i gospodarki państwowej oraz opiniuje skierowane przez Marszałka Sejmu wnioski w sprawie wyboru, powołania lub odwołania przez Sejm poszczególnych osób na określone stanowiska państwowe⁴⁵. Sama Komisja uchwała dezyderaty zawierające jej postulaty w określonych sprawach skierowane do odpowiednich organów państwa⁴⁶, opinie zawierające stanowisko w określonej sprawie⁴⁷, sprawozdania z wynikami kontroli przeprowadzonej przez komisje w sprawach związanych z wprowadzeniem w życie i wykonywaniem ustaw i uchwał Sejmu⁴⁸, a także projekty uchwał, rezolucji, apeli oświadczeń lub deklaracji Sejmu⁴⁹. W stosunku do przedłożonej jej informacji może w drodze uchwały przyjąć ją do wiadomości bądź przedstawić wobec niej swoje stanowisko⁵⁰. Co ważne, *Regulamin Sejmu* w jednym ze swoich artykułów dopuszcza do udziału w posiedzeniach Komisji oprócz posłów będących ich członkami, również inne osoby do nich nie należące, w tym między innymi przedstawiciele organizacji społecznych⁵¹.

⁴⁴ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. *Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, art. 150 ust. 1, M.P. z 1992 r. nr 26, poz. 185, z późn. zm.

⁴⁵ *Ibidem*, art. 151.

⁴⁶ *Ibidem*, art. 159 ust. 1.

⁴⁷ *Ibidem*, art. 160 ust. 1.

⁴⁸ *Ibidem*, art. 162 ust. 1.

⁴⁹ *Ibidem*, art. 158.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*, art. 154.

PODMIOTY WŁADZY SAMORZĄDOWEJ

Podmioty władzy samorządowej odpowiedzialne za kreowanie i realizację polityki państwa wobec zamieszkujących go mniejszości narodowych i etnicznych należy, w przeciwieństwie do egzekutywy i legislatywy, traktować *en bloc*. Wynika to z braku odrębnych organów i instytucji polityki etnicznej tejże władzy. Oczywiście istnieją wyjątki, o których będzie mowa dalej, ale mają one charakter incydentalny i nie mogą stanowić podstawy ekstrapolacji w stosunku do jej całości.

Główny obszar działalności organów władzy samorządowej w ramach polityki mniejszościowej państwa mieści się w jej odpowiedzialności za kwestie oświaty i edukacji, w tym tej funkcjonującej na potrzeby społeczności narodowych i etnicznych. Oświata znalazła się w sferze kompetencji samorządu już w roku 1990 za sprawą odpowiadającej mu ustawy⁵². Ta, w połączeniu z ustawą o systemie oświaty⁵³ oraz Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie organizacji kształcenia umożliwiającego podtrzymanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych⁵⁴, stanowiła podstawę wyżej wspomnianej odpowiedzialności do roku 1999. Wtedy to, za sprawą reformy administracyjnej kraju i odpowiadających jej ustaw, część kompetencji edukacyjnych i kulturalnych władz centralnych została przekazana samorządowi⁵⁵. W ten sposób zakres odpowiedzialności władz gminnych, powiatowych i wojewódzkich, mieszczący się w problematyce mniejszości, a dotyczący ich edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem prowadzenia szkół dla nich przeznaczonych, został poszerzony. W związku z powyższym, część z nich zaczęła zatrudniać dodatko-

⁵² Zob. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, Dz.U. z 1990 r. nr 16, poz. 95.

⁵³ Zob. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz.U. z 1991 r. nr 95, poz. 425.

⁵⁴ Zob. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 marca 1992 r. w sprawie organizacji kształcenia umożliwiającego podtrzymanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych, Dz.U. z 1992 r. nr 34, poz. 150.

⁵⁵ Por. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dz.U. z 1998 r. nr 91, poz. 576; Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie, Dz.U. z 1998 r. nr 91, poz. 577; Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz.U. z 1998 r. nr 91, poz. 578; Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. z 1998 r. nr 96, poz. 603; Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa, Dz.U. z 1998 r. nr 106, poz. 668; Ustawa z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną, Dz.U. z 1998 r. nr 133, poz. 872.

wych urzędników, a w ich organach kolegialnych powstawały specjalne komisje. Często przytaczanym przykładem takiej sytuacji jest Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w którego strukturach działa Komisja ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych, a od 1999 roku w Urzędzie Marszałkowskim istnieje funkcja Pełnomocnika ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Do zakresu jego działania należy w szczególności:

- 1) realizowanie polityki samorządu województwa wobec mniejszości narodowych i etnicznych;
- 2) utrzymywanie stałych kontaktów ze wszystkimi mniejszościami zamieszkującymi na Warmii i Mazurach;
- 3) wspieranie inicjatyw mniejszości narodowych i etnicznych w dziedzinie potrzeb kulturowych i oświatowych;
- 4) popularyzacja dorobku kulturowego mniejszości w społeczeństwie Warmii i Mazur;
- 5) stała współpraca z Komisją ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych⁵⁶.

Podobne stanowiska pełnomocników marszałków sejmików województw do spraw mniejszości narodowych i etnicznych funkcjonowały również w województwie podlaskim i dolnośląskim, a także na poziomie powiatów i gmin m.in. w Lidzbarku Warmińskim, Wałbrzychu, Nowym Targu, Andrychowie, Nowym Sączu oraz Tarnowie⁵⁷.

Zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym podmioty samorządowe, jako organy władzy publicznej, są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu:

- 1) popierania pełnej i rzeczywistej równości w sferze życia ekonomicznego, społecznego, politycznego i kulturalnego pomiędzy osobami należącymi do mniejszości a osobami należącymi do większości;
- 2) ochrony osób, które są obiektem dyskryminacji, wrogości lub przemocy, będących skutkiem ich przynależności do mniejszości;
- 3) umacniania dialogu międzykulturowego⁵⁸;
- 4) wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości⁵⁹.

⁵⁶ *Urząd Marszałkowski – Departamenty/Biura – Pełnomocnik ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych*, <http://bip2.warmia.mazury.pl/kategoria/40/urząd-marszałkowski-departamenty-biura-pełnomocnik-ds.-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych.html> [dostęp: 20 marca 2020].

⁵⁷ Zob. T. Browarek, *Uwarunkowania polityki etnicznej państwa polskiego po 1989 roku*, Lublin 2018, s. 542–550.

⁵⁸ *Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, art. 6, Dz.U. z 2005 r. nr 17, poz. 141, z późn. zm.

⁵⁹ *Ibidem*, art. 18.

Środkami pozostającymi do ich dyspozycji, a służącymi osiągnięciu ostatniego z wyżej wymienionych celów, są w szczególności dotacje celowe i podmiotowe na:

1) działalność instytucji kulturalnych, ruchu artystycznego i twórczości mniejszości oraz imprez artystycznych mających istotne znaczenie dla kultury mniejszości;

2) inwestycje służące zachowaniu tożsamości kulturowej mniejszości;

3) wydawanie książek, czasopism, periodyków i druków ulotnych w językach mniejszości lub w języku polskim, w postaci drukowanej oraz w innych technikach zapisu obrazu i dźwięku;

4) wspieranie programów telewizyjnych i audycji radiowych realizowanych przez mniejszości;

5) ochronę miejsc związanych z kulturą mniejszości;

6) działalność świetlicową;

7) prowadzenie bibliotek oraz dokumentacji życia kulturalnego i artystycznego mniejszości;

8) edukację dzieci i młodzieży realizowaną w różnych formach;

9) propagowanie wiedzy o mniejszościach;

10) inne programy służące osiągnięciu tego celu oraz wspierające integrację obywatelską mniejszości⁶⁰.

Ponadto, niniejsza ustawa nakłada na organy samorządu terytorialnego obowiązek przekazywania ministrowi, właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, na jego wniosek, informacji pozostających w zakresie działania tych organów i dotyczących sytuacji mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, lub realizacji zadań na rzecz tychże lub zachowania i rozwoju tegoż⁶¹. Są one także obowiązane do przekazania wojewodzie, w celu zaopiniowania, dokumentów w zakresie programów realizowanych z ich udziałem na terenie województwa dotyczących mniejszości lub zachowania i rozwoju języka regionalnego, finansowanych w całości lub części ze środków publicznych⁶².

PODMIOTY DORADCZO-KONSULTACYJNE I KOORDYNUJĄCE

Wykazana wyżej mnogość podmiotów odpowiedzialnych za politykę etniczną państwa oraz wynikające z tego rozproszenie odpowie-

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, art. 31.

⁶² *Ibidem*, art. 32.

działności i kompetencji w sprawach mniejszości pomiędzy wieloma ministerstwami i urzędami wymuszały do początku lat 90. powoływanie kolejnych instytucji, których celem było zarówno koordynowanie działań administracji państwowej skierowanych do mniejszości, jak również pełnienie funkcji doradczych na rzecz Prezesa Rady Ministrów. Takich ciał powstało na przestrzeni lat pięć.

Pierwszym z nich była powstała już w 1990 roku Komisja do Spraw Mniejszości Narodowych. Jej celem miało być zapewnienie właściwych warunków realizacji praw obywatelskich zapisanych w *Konstytucji* oraz usprawnienie działań administracji państwowej na rzecz przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych. W skład Komisji wchodził minister kultury i sztuki, minister edukacji narodowej, minister pracy i polityki społecznej, minister sprawiedliwości, minister spraw wewnętrznych, minister spraw zagranicznych, minister -członek Rady Ministrów właściwy w sprawach współpracy z partiami politycznymi i organizacjami społecznymi, przewodniczący Komitetu do Spraw Radia i Telewizji „Polskie Radio i Telewizja”, wojewoda białostocki, wojewoda opolski, wojewoda przemyski oraz wojewoda suwalski. Nadzór nad pracami Komisji sprawował Prezes Rady Ministrów, a do jej głównych zadań miało należeć:

- 1) opracowywanie rządowego programu działań na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych;
- 2) udzielanie pomocy w koordynacji działań organów administracji państwowej oraz innych jednostek objętych programem rządowym na rzecz mniejszości;
- 3) dokonywanie ocen oraz formułowanie propozycji w zakresie zapewnienia realizacji praw i potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych;
- 4) formułowanie ocen i wniosków w zakresie skuteczności przeciwdziałania zjawiskom naruszającym prawa mniejszości narodowych i etnicznych oraz inicjowanie działań zmierzających do zwalczania tych zjawisk;
- 5) podejmowanie i wspieranie działań na rzecz popularyzacji w społeczeństwie polskim tematyki dotyczącej mniejszości narodowych i etnicznych oraz ich kultury;
- 6) rozpatrywanie innych spraw zleconych przez Radę Ministrów i Prezesa Rady Ministrów w dziedzinie realizacji polityki wobec mniejszości narodowych i etnicznych⁶³.

⁶³ Por. *Uchwała nr 142 Rady Ministrów z dnia 7 września 1990 r. w sprawie powołania Komisji do Spraw Mniejszości Narodowych*, M.P. z 1990 r. nr 34, poz. 274.

W zakresie tychże Komisja mogła przedstawiać oceny, wnioski i propozycje Radzie Ministrów oraz rozpatrywać projekty dokumentów, w tym normatywnych aktów prawnych, a także przedstawiać swoje stanowisko innym organom państwowym, instytucjom i organizacjom społecznym. W wykonaniu swoich zadań była ona uprawniona do współpracy z organami administracji państwowej i samorządu terytorialnego, instytucjami, placówkami i środowiskami naukowymi oraz organizacjami społecznymi⁶⁴. Instytucja ta okazała się jednak być ciałem nieskutecznym i po odbyciu jedenastu spotkań praktycznie zaprzestała swojej działalności w październiku 1991 roku⁶⁵.

Do pomysłu międzyresortowej instytucji, która miałaby spełniać zadania doradczo-konsultacyjne i koordynujące powrócono ponownie w roku 1997. Wtedy to, zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów powołano do życia Międzyresortowy Zespół do spraw Mniejszości Narodowych, zastępujący oraz przejmujący sprawy prowadzone przez Komisję do spraw Mniejszości Narodowych. Zgodnie z tymże zarządzeniem w jego skład wchodził przedstawiciel Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Głównego Urzędu Statystycznego i Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa⁶⁶. W roku 2000 skład ten został poszerzony o przedstawicieli Ministerstwa Finansów i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej⁶⁷, a w 2001 roku o przedstawicieli Komitetu Integracji Europejskiej⁶⁸ oraz Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców⁶⁹. Tak skompletowany Międzyresortowy Zespół pełnił funkcję kolegijskiego organu opiniodawczo-doradczego Prezesa Rady Ministrów w zakresie wypracowania i koordynacji polityki rządu wobec mniejszości narodowych. Do jego zadań należało między innymi:

- 1) opracowywanie projektów działań rządu zmierzających do tworzenia sprzyjających warunków dla mniejszości narodowych;
- 2) koordynacja działań administracji rządowej realizującej zadania na rzecz mniejszości narodowych;

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ D. Głowacka-Mazur, D. Rzemieniewski, *Działania na rzecz mniejszości podejmowane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Zespół do spraw Mniejszości Narodowych*, w: *Polityka państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych*, red. L.M. Nijakowski, Warszawa 2005, s. 233.

⁶⁶ Zarządzenie nr 49 Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1997 r.

⁶⁷ Zarządzenie nr 28 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 maja 2000 r.

⁶⁸ Zarządzenie nr 13 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 marca 2001 r.

⁶⁹ Zarządzenie nr 57 Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 sierpnia 2001 r.

- 3) dokonywanie ocen i formułowanie propozycji w zakresie realizacji praw i potrzeb mniejszości narodowych;
- 4) przeciwdziałania naruszaniu praw mniejszości narodowych;
- 5) inicjowanie działań na rzecz popularyzacji wiedzy o mniejszościach narodowych oraz ich kulturze, a także badań nad sytuacją mniejszości narodowych⁷⁰.

Realizował on je z różną intensywnością do roku 2001, kiedy to na podstawie kolejnego zarządzenia utraciło moc to o powołaniu Międzyresortowego Zespołu do spraw Mniejszości Narodowych⁷¹.

W 2002 roku w jego miejsce powołany został Zespół do spraw Mniejszości Narodowych⁷². W jego skład, podobnie jak to miało miejsce w przypadku Międzyresortowego Zespołu, wchodził przedstawiciel ministrów właściwych do spraw administracji publicznej, finansów publicznych, oświaty i wychowania, pracy, sprawiedliwości, spraw wewnętrznych, zabezpieczenia społecznego, spraw zagranicznych oraz Komitetu Integracji Europejskiej, Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, a także Prezesa Urzędu ds. Repatriacji i Cudzoziemców. Jego zadania były równie zbliżone i dotyczyły:

- 1) opracowywania działań rządu stwarzających odpowiednie warunki dla mniejszości narodowych;
- 2) koordynacji działań organów administracji rządowej zajmujących się sprawami mniejszości;
- 3) oceny i propozycji rozwiązań zmierzających do zapewnienia praw i zaspokojenia potrzeb mniejszości;
- 4) przeciwdziałania zjawiskom naruszania ich praw;
- 5) inicjowania badań nad sytuacją mniejszości narodowych w Polsce;
- 6) popularyzacji i nagłaśniania w społeczeństwie polskim ich spraw i problemów⁷³.

Funkcjonował on do 2008 roku, w którym to został zniesiony przez Prezesa Rady Ministrów⁷⁴.

⁷⁰ *Sprawozdanie z prac Międzyresortowego Zespołu do spraw Mniejszości Narodowych w roku 2000*, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/mne/mniejszosci/podmioty-odpowiedzial/miedzyresortowy-zespol/6475,Sprawozdanie-z-prac-Miedzyresortowego-Zespolu-do-Spraw-Mniejszosci-Narodowych-w-.html> [dostęp: 20 marca 2020].

⁷¹ *Zarządzenie nr 97 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 października 2001 r.*

⁷² *Zarządzenie nr 15 Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 lutego 2002 r.*

⁷³ *Zespół do spraw Mniejszości Narodowych*, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/mne/mniejszosci/podmioty-odpowiedzial/miedzyresortowy-zespol/6478,Zespol-do-Spraw-Mniejszosci-Narodowych.html> [dostęp: 20 marca 2020].

⁷⁴ *Zarządzenie nr 18 Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2008 r.*

Najmocniejsze umocowanie prawne, spośród wszystkich działających na przestrzeni lat ciał doradczo-konsultacyjnych i koordynacyjnych w zakresie polityki etnicznej państwa, miała powołana ustawą z dnia 6 stycznia 2005 roku o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Zgodnie z zapisami wspomnianej ustawy do jej zadań należy:

1) wyrażanie opinii w sprawach realizacji praw i potrzeb mniejszości, w tym ocena sposobu realizacji tych praw oraz formułowanie propozycji w zakresie działań zmierzających do zapewnienia realizacji praw i potrzeb mniejszości;

2) opiniowanie programów służących tworzeniu warunków sprzyjających zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości, zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego, integracji obywatelskiej i społecznej;

3) opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących spraw mniejszości;

4) opiniowanie wysokości i zasad podziału środków przeznaczonych w budżecie państwa na wspieranie działalności zamierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości oraz zachowania i rozwoju języka regionalnego;

5) podejmowanie działań na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji osób należących do mniejszości⁷⁵.

W celu realizacji tychże Komisja współdziała z organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz z zainteresowanymi organizacjami społecznymi. Ponadto, może zwracać się do instytucji, placówek i środowisk naukowych oraz organizacji społecznych w szczególności o opinie, stanowisko, ekspertyzy lub informacje, jak również zapraszać do udziału w swoich pracach przedstawicieli wspomnianych jednostek samorządu terytorialnego, organizacji społecznych i środowisk naukowych⁷⁶.

Poszczególnych członków Komisji powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. W jej skład wchodzi przedstawiciele organów administracji rządowej (w tym ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, ministra właściwego do spraw administracji publicznej,

⁷⁵ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, art. 23 ust. 2, Dz.U. z 2005 r. nr 17, poz. 141, z późn. zm.

⁷⁶ *Ibidem*, art. 23 ust. 3.

ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw finansów publicznych, ministra właściwego do spraw pracy, ministra sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, ministra właściwego do spraw zagranicznych, Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Prezesa Instytutu Pamięi Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu), przedstawiciele mniejszości narodowych i etnicznych (po dwóch mniejszości białoruskiej, litewskiej, niemieckiej, ukraińskiej, łemkowskiej, romskiej oraz po jednym mniejszości czeskiej, ormiańskiej, rosyjskiej, słowackiej, żydowskiej, karaimskiej, tatarskiej), przedstawiciele społeczności posługującej się językiem regionalnym (dwóch), oraz sekretarz tejże Komisji, którym jest pracownik urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych⁷⁷. W związku z trwającymi w jej ramach pracami, między innymi nad usystematyzowaniem regulacji dotyczących funkcjonowania i tworzenia filologii języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego, dodatkowym członkiem Komisji na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2010 roku jest przedstawiciel ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego⁷⁸.

Posiedzenia Komisji odbywają się nie rzadziej niż raz na pół roku. Zwoływane są przez współprzewodniczącego tejże, będącego przedstawicielem ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, z inicjatywy własnej lub na wniosek współprzewodniczącego będącego przedstawicielem mniejszości. Mogą one mieć charakter wspólny, w którym uczestniczą zarówno przedstawiciele strony rządowej, jak i mniejszości, oraz ograniczony do przedstawicieli tylko jednej z tych grup. W przypadku posiedzeń o charakterze ekskluzywnym, zwoływane są one w celu wypracowania wspólnego stanowiska bądź to przez stronę rządową, bądź mniejszościową. Opinie Komisji mają natomiast charakter wspólny dla obu i jako takie wypracowywane są na posiedzeniach kolektywnych.

Oprócz wyżej omówionej ustawy funkcjonowanie Komisji reguluje Regulamin Pracy Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych ustalony Zarządzeniem nr 74 Prezesa Rady Ministrów

⁷⁷ *Ibidem*, art. 24 ust. 1.

⁷⁸ M. Giedroń, *Komisja Mniejszości Narodowych...*, s. 137.

z dnia 23 lipca 2007 roku⁷⁹. Określa on między innymi sposoby zwoływania posiedzeń Komisji, ich organizację oraz tryb przyjmowania opinii. Działające w ramach Komisji zespoły problemowe dzieli na stałe i doraźne. Wśród tych pierwszych wymienia zespół do spraw edukacji, zespół do spraw kultury i mediów oraz zespół do spraw romskich. W skład zespołu do spraw edukacji wchodzi członkowie Komisji reprezentujący: ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw finansów publicznych, Prezesa GUS, a także współprzewodniczący będący przedstawicielem mniejszości i społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz pozostali członkowie Komisji zainteresowani tematyką posiedzenia zespołu. Zespół do spraw kultury i mediów współtworzą członkowie Komisji reprezentujący: ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, oraz ministra właściwego do spraw finansów publicznych, a także współprzewodniczący będący przedstawicielem mniejszości i społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz pozostali członkowie Komisji zainteresowani tematyką posiedzenia zespołu. W skład zespołu do spraw romskich wchodzi członkowie Komisji reprezentujący: ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw finansów publicznych, ministra właściwego do spraw pracy, ministra sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego oraz mniejszość romską, a także współprzewodniczący będący przedstawicielem mniejszości i społeczności posługującej się językiem regionalnym, pozostali członkowie Komisji zainteresowani tematyką posiedzenia zespołu oraz dwadzieścia osób reprezentujących organizacje mniejszości romskiej wskazane przez członków Komisji, będących przedstawicielami tej mniejszości⁸⁰.

Ostatnim z organów mieszczących się w niniejszej kategorii, którego działalność przypadła na czas objęty analizą zawartą w pracy, była Rada do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i Nietolerancji. W skład tego powstałego w 2011 roku⁸¹ organu pomoc-

⁷⁹ Zarządzenie nr 74 Prezesa Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2007 r. w sprawie regulaminu pracy Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, M.P. z 2007 r. nr 45, poz. 534.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ Zarządzenie nr 9 Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 lutego 2011 r.

niczego Rady Ministrów wschodzili przedstawiciele ministrów właściwych do spraw: informatyzacji, zabezpieczenia społecznego, spraw wewnętrznych, budżetu, finansów publicznych, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, kultury fizycznej, nauki, oświaty i wychowania, rozwoju regionalnego, szkolnictwa wyższego, spraw zagranicznych, służby zdrowia, obrony narodowej, sprawiedliwości, a także przedstawiciele: Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania, Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, Szefa Urzędu do spraw Cudzoziemców, Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do spraw Dialogu Międzynarodowego, jak również przedstawiciele: Komendanta Głównego Policji, Komendanta Straży Granicznej, Rzecznika Praw Pacjenta i Szefa Służby Celnej. Ponadto, w pracach Rady, na prawach członka, mogli uczestniczyć przedstawiciele: Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Prokuratora Generalnego, Głównego Inspektora Pracy, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Rady Działalności Pożytku Publicznego, Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz Komisji Wspólnej Rządu oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych⁸².

Do zadań Rady należało zapewnienie koordynacji działań organów administracji rządowej oraz ich współdziałania z organami samorządu terytorialnego i innymi podmiotami w zakresie przeciwdziałania i zwalczania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i związanej z nimi nietolerancji. Ponadto, zajmowała się ona również:

1) monitorowaniem i analizowaniem obszarów występowania zjawisk dyskryminacji rasowej, ksenofobii i związanej z nimi nietolerancji w życiu publicznym;

2) przedstawianiem Radzie Ministrów, raz na dwa lata, planu działań organów reprezentowanych w Radzie w zakresie przeciwdziałania i zwalczania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i związanej z nimi nietolerancji;

3) rekomendowaniem tematów analiz lub ekspertyz niezbędnych do realizacji zadań Rady;

4) prowadzeniem działań promocyjnych w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i związanej z nimi nietolerancji;

5) opracowywaniem innych spraw zleconych przez Radę Ministrów⁸³.

⁸² Zarządzenie nr 6 Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 lutego 2013 r., M.P. z 2013 r., poz. 79.

⁸³ *Ibidem*.

Zadania te były przez Radę realizowane do końca zakresu chronologicznego analizy zawartej w artykule.

ZAKOŃCZENIE

Odpowiedzialność za politykę etniczną państwa na przestrzeni lat, od przemian zapoczątkowanych w 1989 roku do wejścia w życie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym w 2005 roku, była wielokrotnie przesuwana pomiędzy różnymi jej podmiotami. Wejście w życie wspomnianych przepisów jedynie częściowo uporządkowało te kwestie. Najważniejszym podmiotem polityki etnicznej państwa polskiego w okresie objętym analizą, a jednocześnie organem władzy ustawodawczej była Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Już sam fakt jej powołania był momentem przełomowym w powojennej historii Polski oraz stanowił instytucjonalny wyraz zmiany polityki państwa polskiego wobec mniejszości narodowych. Bardzo ważną rolę dla całości systemu Komisja ta odegrała zwłaszcza w latach 90. XX wieku. Wtedy to spadła na nią główna odpowiedzialność za przygotowanie zmian prawnych w zakresie polityki etnicznej nowo kształtującego się państwa. Natomiast najmocniejsze ustawowe umocowanie prawne spośród wszystkich działających w latach 1989–2015 podmiotów polityki etnicznej państwa polskiego miała Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. To znaczenie było szczególnie istotne, ponieważ w jej prace oprócz przedstawicieli administracji państwowej zaangażowani byli przedstawiciele mniejszości. Tym samym obie komisje stwarzały reprezentantom mniejszości warunki do realnego oddziaływania na decyzje administracji państwowej podejmowane w sferze polityki etnicznej państwa.

BIBLIOGRAFIA

- Browarek T., *Podmioty współczesnej polityki etnicznej państwa polskiego*, w: *Polityka etniczna. Teorie, koncepcje, wyzwania*, red. H. Chałupczak, R. Zenderowski, E. Pogorzała, T. Browarek, Lublin 2015.
- Browarek T., *Uwarunkowania polityki etnicznej państwa polskiego po 1989 roku*, Lublin 2018.
- Giedroń M., *Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu jako podmiot polityki etnicznej (1989–2011)*, Szczecin 2014.

- Giedroń M., Berdychowska B., *Wobec mniejszości*, „Społeczeństwo Otwarte” 1995, nr 4.
- Głowacka-Mazur D., Rzemieniewski D., *Działania na rzecz mniejszości podejmowane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Zespół do spraw Mniejszości Narodowych*, w: *Polityka państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych*, red. L.M. Nijkowski, Warszawa 2005.
- Kodeks dobrych praktyk pełnomocnika wojewody do spraw mniejszości narodowych i etnicznych*, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/download/86/13471/Kodeksdobrychpraktyk.pdf> [dostęp: 20 marca 2020].
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, art. 110 ust. 3, Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483.
- Lodziński S., *Równość i różnica. Mniejszości narodowe w porządku demokratycznym w Polsce po 1989 roku*, Warszawa 2005.
- Osoby odpowiedzialne za sprawy mniejszości narodowych i etnicznych w województwach*, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/mne/mniejszosci/podmioty-odpowiedzialn/pelnomocnicy-wojewodow/6488,Osoby-odpowiedzialne-za-sprawy-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych-w-wojewodztwa.html> [dostęp: 20 marca 2020].
- Pawlak S., *Ochrona mniejszości narodowych w Europie*, Warszawa 2001.
- I Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych*, Warszawa 2002.
- II Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych*, Warszawa 2007.
- III Raport dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych*, Warszawa 2012.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 marca 1992 r. w sprawie organizacji kształcenia umożliwiającego podtrzymanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych*, Dz.U. z 1992 r. nr 34, poz. 150.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 1995 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadania statusu Ministerstwa Kultury i Sztuki*, Dz.U. z 1995 r. nr 48, poz. 250.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 października 2001 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Rządu do Spraw Rodziny oraz Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn*, Dz.U. z 2001 r. nr 122, poz. 1331.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 2008 r. w sprawie Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania*, Dz.U. z 2008 r. nr 75, poz. 450.

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, Dz.U. z 2002 r. nr 96, poz. 849.*
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 listopada 2005 r. w sprawie zniesienia Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, Dz.U. z 2005 r. nr 222, poz. 1913.*
- Sprawozdanie z prac Międzyresortowego Zespołu do spraw Mniejszości Narodowych w roku 2000, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/mne/mniejszosci/podmioty-odpowiedzialn/miedzyresortowy-ze-spol/6475,Sprawozdanie-z-prac-Miedzyresortowego-Zespołu-do-Spraw-Mniejszosci-Narodowych-w-.html> [dostęp: 20 marca 2020].*
- Uchwała nr 142 Rady Ministrów z dnia 7 września 1990 r. w sprawie powołania Komisji do Spraw Mniejszości Narodowych, M.P. z 1990 r. nr 34, poz. 274.*
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, art. 150 ust. 1, M.P. z 1992 r. nr 26, poz. 185, z późn. zm. Ibidem, art. 151. Ibidem, art. 159 ust. 1. Ibidem, art. 160 ust. 1. Ibidem, art. 162 ust. 1. Ibidem, art. 158. Ibidem, art. 154.*
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, art. 17, M.P. z 1992 r. nr 26, poz. 185, z późn. zm. Ibidem, art. 18.*
- Urząd Marszałkowski – Departamenty/Biura – Pełnomocnik ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych, <http://bip2.warmia.mazury.pl/kategoria/40/urząd-marszałkowski-departamenty-biura-pełnomocnik-ds.-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych.html> [dostęp: 20 marca 2020].*
- Ustawa z dnia 2 lipca 1947 r. o utworzeniu Rady Ochrony Pomników Męczeństwa, Dz.U. z 1947 r. nr 52, poz. 264.*
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1949 r. o zmianie ustawy o utworzeniu Rady Ochrony Pomników Męczeństwa, Dz.U. z 1949 r. nr 25, poz. 183.*
- Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, Dz.U. z 1987 r. nr 21, poz. 123. Ibidem, art. 1. Ibidem, art. 17.*
- Ustawa z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, art. 1, Dz.U. z 1988 r. nr 2, poz. 2, z późn. zm.*
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, Dz.U. z 1990 r. nr 16, poz. 95.*
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz.U. z 1991 r. nr 95, poz. 425.*
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, art. 13 ust. 1, Dz.U. z 1991 r. nr 95, poz. 425, z późn. zm.*
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie, Dz.U. z 1998 r. nr 91, poz. 577.*

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie, Dz.U. z 2001 r. nr 80, poz. 872, z późn. zm.*
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dz.U. z 1998 r. nr 91, poz. 576.*
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz.U. z 1998 r. nr 91, poz. 578.*
- Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. z 1998 r. nr 96, poz. 603.*
- Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa, Dz.U. z 1998 r. nr 106, poz. 668.*
- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną, Dz.U. z 1998 r. nr 133, poz. 872.*
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, art. 23 ust. 2, Dz.U. z 2005 r. nr 17, poz. 141, z późn. zm. Ibidem, art. 23 ust. 3. Ibidem, art. 24 ust. 1.*
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, art. 41, Dz.U. z 2005 r. nr 17, poz. 141, z późn. zm.*
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, art. 6, Dz.U. z 2005 r. nr 17, poz. 141, z późn. zm. Ibidem, art. 18. Ibidem, art. 31. Ibidem, art. 32.*
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, art.17, Dz.U. z 2005 r. nr 17, poz. 141, z późn. zm. Ibidem, art.22.*
- Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, art. 21, Dz.U. z 2010 r. nr 254, poz. 1700. Ibidem, art. 22. Ibidem, art. 23.*
- Załącznik do uchwały Sejmu RP z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, M.P. z 1992 r. nr 26, poz. 185, z późn. zm.*
- Zarządzenie nr 49 Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1997 r.*
- Zarządzenie nr 28 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 maja 2000 r.*
- Zarządzenie nr 13 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 marca 2001 r.*
- Zarządzenie nr 57 Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 sierpnia 2001 r.*
- Zarządzenie nr 97 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 października 2001 r.*
- Zarządzenie nr 15 Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 lutego 2002 r.*
- Zarządzenie nr 74 Prezesa Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2007 r. w sprawie regulaminu pracy Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, M.P. z 2007 r. nr 45, poz. 534.*
- Zarządzenie nr 18 Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2008 r.*
- Zarządzenie nr 9 Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 lutego 2011 r.*

Zarządzenie nr 97 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2011 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, M.P. z 2011 r. nr 107, poz. 1089.

Zarządzenie nr 6 Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 lutego 2013 r., M.P. z 2013 r., poz. 79.

Zespół do Spraw Mniejszości Narodowych, <http://mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/mne/mniejszosci/podmioty-odpowiedzialn/miedzyresortowy-zespol/6478,Zespol-do-Spraw-Mniejszosci-Narodowych.html> [dostęp: 20 marca 2020].